

Coolia 31 (4) Oktober 1988

NIEUWE EN ZEER ZELDZAME LEPIOTA-SOORTEN III

P.H. KELDERMAN, *Herkenbroekerweg 3, 6301 EG Valkenburg a/d Geul*

SUMMARY

Collections of an unnamed *Lepiota*-taxon are described. They resemble *L. cortinarius* macroscopically, but the spores are distinctly truncate and spurred. A description of the rare species *L. grangei* is also given.

In deze aflevering van *Coolia* wil ik de lezer een nieuw taxon voorstellen, behorend tot *Lepiota* sectie *Stenosporae*, de groep met de gespoorde sporen.

Het was alweer de heer J. Coonen, die door zijn fijne neus voor typische *Lepiota*-plekjes deze soort vond op de steenstort van de mijn Laura-Julia te Hopel-Kerkrade. In eerste instantie dachten we aan *L. cortinarius*. De vruchtlichamen waren vrij fors; de kleur deed aan *L. cortinarius* denken, maar was iets donkerder en de warme roodbruine kleur ontbrak. In jonge stadia was velum ruim voorhanden. De steelbasis was niet sterk knolvormig verdikt. Wel was er een duidelijke baan tussen de plaatjes en de steel, zeker bij oudere exemplaren. Daar de steenberg al vaker wat afwijkende vormen hadden opgeleverd, werd de vondst voorlopig onder de naam '*L. cortinarius*' op de excursielijst genoteerd. De microscoop moest later maar uitsluitsel geven. Bij onderzoek met behulp van de microscoop viel echter op dat de sporen geheel anders waren dan die van *L. cortinarius*, nl. niet met een inzinking boven de apiculus (een suprahilaire depressie), maar duidelijk zijdelings gespoord. Geen enkele tabel, ook niet die van Bon (1981), gaf antwoord op de nu gerezen vraag, welke soort het dan wèl was. De sporematen kwamen ongeveer overeen met die van *L. tomentella* en de hoedhuidharen leken op die van *L. cortinarius*, maar met andere soorten van de sectie *Stenosporae* waren geen overeenkomsten te vinden. Vermoedend dat we hier met een bijzondere soort te maken hadden, stuurden we het materiaal naar Dr. C. Bas. Deze antwoordde na enige tijd dat ook hij niet wist tot welke soort deze collectie behoorde en hij veronderstelde met een onbeschreven taxon te doen te hebben.

Nu volgt hier eerst de beschrijving.

Beschrijving van *Lepiota* spec. - Fig. 1

Hoed 20-60 mm, 15-20 mm hoog, jong bol, later uitgespreid met grote umbo, in jonge toestand met sterk ingerolde rand. Eerst fijn aangedrukt fluwelig-viltig met een min of meer netvormige tekening. Later vanaf de umbo concentrisch zeer fijn vlokkig gezoneerd; aan de rand met een relatief donkere zône met daaronder een lichtere rand, veroorzaakt door de velumresten; in het centrum donkerbruin tot zelfs kastanjebruin, ook wel middel- tot kaneelbruin, naar de rand toe geleidelijk lichter wordend. Het onderliggende vlees dat tussen de vlokjes door zichtbaar is, is gebroken wit tot beigeleurig; vraatsporen worden geleidelijk rossig roze.

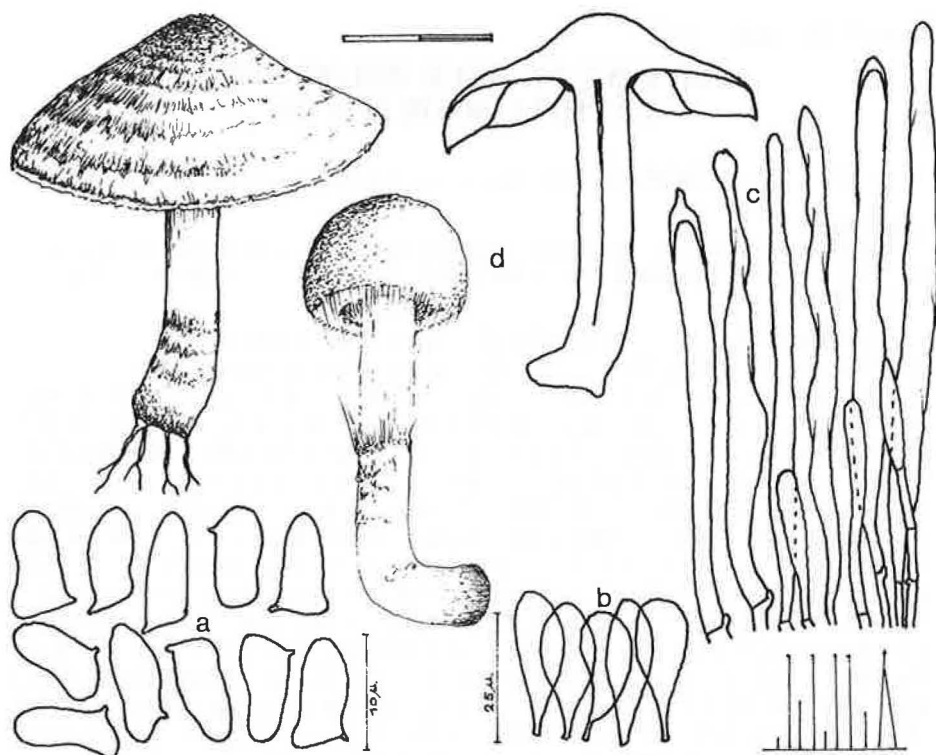

Fig. 1. *Lepiota* spec. a: sporen; b: cheilocystiden; c: hoedhuidharen; d: habitus.

Lamellen relatief dicht bijeen, met 1-3 korte lamellen tussen de doorlopende lamellen, vrij en bij oude exemplaren met klein tandje op collariumachtige zône lopend, hier en daar gevorkt, 4-8 mm breed, roomkleurig tot licht beige, bij jonge exemplaren vaak met een groenig was. Snede zwak onregelmatig golvend en zeer fijn bewimperd, iets lichter van kleur dan de vlakken.

Steel 35-70 x 5-8 mm, cilindrisch, meestal met iets verdikte of iets afgeknotte basis, verbogen, jong vast en vol, later hol wordend, aan de top fijn vezelig gestreept, vanaf de ring-zône toenemend getijgerd, gebandeerd-vlokkig. Deze vlokjes met dezelfde kleur als de hoedvlokjes; de ondergrond en de steeltop zijn roomkleurig tot licht beige, op den duur ook wel rossig-rose. Basis met duidelijke witte dikke rhizoïden. Het velum tussen hoed en steel is lang aanwezig en wit van kleur.

Vlees in hoed en steelbinnenste wit, iets geel-rossig in steelschors, bij jonge exemplaren soms met groenig was. Opmerkelijk is het dikke vlees in de hoed.

Geur variabel: zwak lelieachtig, aardappelachtig, of een zwakke *L. cristata*-lucht. Smaak flauw melig.

Sporee wit.

Sporen (7,5-)8,0-9,0(-9,5) x 3,5-4,0 μm , Q = 2,3, met afgeknotte basis en stompe tot relatief spitse top. Basidiën 22-28 x 7-9 μm , met tot 5 μm lange sterig mata. Cheilocystiden talrijk, 22-33 x 8-11 μm , meest knotsvormig met tot 0,8 μm verdikte wand. Hoedhuidharen 200-350(-400) x 9-23 μm , cilindrisch tot iets spoelvormig, aan de top soms met papilachtige versmalling of zelfs (sub)capitaat, vaak met basale gesp; wand aan de top vaak verdikt tot 2,5-4 μm . Pigment mem branair, in de top ook wel vacuolair. Tussen deze lange elementen staan kortere van 65-150 μm lang.

Vindplaats: Steenstort Mijn Laura-Julia, Hopel-Kerkrade, 8 sept. 1980, 20 sept. 1980, 18 okt. 1980 en 11 sept. 1982; steenstort Mijn Hendrik, Brunssum, 30 okt. 1982. Herb. P.H.Kelderman 887, 887a, 888, 1582 en 1599.

Oecologie: op 't noorden geëxponeerd talud van relatief oude steenstort met vrij oude Populieren, veel Haagbeuk en Acacia met *Salix spec.*, *Betula spec.* en in de kruidlaag *Athyrium filix-femina* (Wijfjesvaren) en Braam. pH 4-5.

Vergelijking met andere soorten

De sporematen en de vorm van de cheilocystiden komen enigermate overeen met die van *L. tomentella* (zie Kelderman, 1988), maar verder zijn de twee soorten totaal verschillend. De sporevorm van de hier beschreven collecties is meer variabel; er zijn nogal wat sporen die in zijaanzicht ongeveer driehoekig zijn. De hoedhuidharen doen qua vorm en afmetingen denken aan *L. cortinarius* maar de sporen zijn duidelijk anders. Macroscopisch zou verwisseling met *L. acerina*, zoals beschreven door Bon (1981: 36) mogelijk zijn, maar deze soort heeft hoedhuidharen van het 'boudieri'-type (zie ook Kelderman, 1988).

Vergelijken we deze soort verder nog met *L. fulvella*, dan zien we bij laatstgenoemde een andere steel en een hoedbekleding met vacuolair pigment, terwijl onze soort juist voornamelijk membranair pigment heeft.

Volledigheidshalve is nog het aanwezige materiaal van *L. ignicolor* en *L. castanea* vergeleken met deze vondst, doch hier zijn het vooral de sporematen die een struikelblok vormen, en verder zijn de hoedhuidharen van *L. castanea* gesepteerd.

Het is jammer dat in ons blad geen kleurenfoto's geplaatst kunnen worden, anders had de lezer nog beter kennis kunnen nemen van deze 'bijna-*Lepiota cortinarius*'.

Lepiota grangei (Eyre) J. Lange - Fig. 2

Hoewel de soort niet nieuw is voor Nederland (drie meldingen in Arnolds, 1984), meen ik dat de soort toch zeldzaam genoeg is om er enige aandacht aan te besteden. De vondst werd uiteraard weer op de steenstort van de mijn Laura-Julia te Hopel-Kerkrade gedaan, niet ver van de vindplaats van de hiervoor beschreven soort. Opvallend was dat de soort in groepen en zelfs gebundeld voorkwam. In en kele dagen tijd (van 26 tot 29 sept. 1980) werden 18 exemplaren verzameld, terwijl we er nog vele lieten staan uit natuurbeschermingsoverwegingen. Merkwaar-

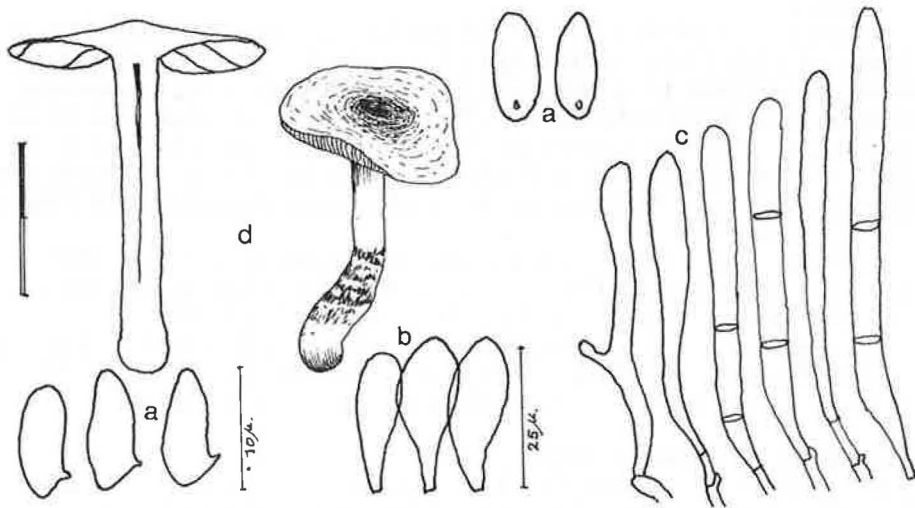

Fig. 2. *Lepiota grangei*. a: sporen; b: cheilocystiden; c: hoedhuidharen; d: habitus.

ze stond *L. grangei* gegroepeerd aan de voet van een Haagbeuk-stammetje. Op deze plek was haast geen humus, maar wel een concentratie van leiste en gruis, waartussen het mycelium zich verspreidde.

Kenmerkend voor *L. grangei* is de typische kleur van de hoed: blauw-bronsgroen tot groen, vermengd met diverse nuances bruin. Andere *Lepiota*-soorten met groene tinten in de hoed zijn *L. forquignoni* en *L. griseovirens*. De eerste heeft niet, zoals *L. grangei*, gespoorde sporen, en de tweede, wel behorend tot dezelfde sectie *Stenosporae*, heeft geen gesepteerde hoedhuidharen zoals *L. grangei*, en de sporen zijn kleiner, nl. nauwelijks 9 μm lang.

Het zouden de steenberggen weer niet zijn, als er zich geen probleem voordeed. De sporen bleken nl. kleiner dan in de literatuur vermeld: 8,8-10,2 x 3,6-4,0 μm tegen 9.8-12x4.5-5.0 (Babos, 1958) of (9-) 10- 12x3-4 μm (Bon, 1981). Bon (1981) vermeldt in zijn 'monografische sleutel' een *L. grangei* f. *brunneo-olivaceo* Pilát, die overeenkomstige kleine sporen heeft, maar waarbij de hoed donkerder wordt bij het afregenen van de vlokjes, en niet oranje. Dit was bij de mijnsteenstortvondst zeker niet het geval. Dr. C. Bas vergeleek het materiaal met vondsten uit de Ardennen, en kwam ook tot de conclusie dat onze vondst *L. grangei* moet heten.

Door latere kapwerkzaamheden werd de bodem van deze helling zodanig in beweging gebracht dat nadien *L. grangei* en ook andere soorten zich tot op heden niet meer hebben laten zien. Deze gevoeligheid voor bodemverstoring was ons al eerder opgevallen. Op de steenstort van de mijn Hendrik in Brunssum stond mas-

saal *Cystoderma cinnabarinum* (A. & S.) Fay. [= *C. terrei* (B. & Br.) Harm.] Helaas werd door ons eigen veelvuldig bezoek de bovenste losse structuur van de helling zodanig verstoord, dat deze soort het snel liet afweten. We kunnen dus concluderen dat het bezoeken van mijnsteenbergen niet zonder risico's voor de mycoflora is.

LITERATUUR

- Arnolds, E. (1984). Standaardlijst van Nederlandse macrofungi. *Coolia* 26, Suppl.
 Babos, M. (1958). Studies on Hungarian *Lepiotes* species I. Rare *Lepiotes* species from the Hungarian Central Mountains. *Ann. hist.-nat. Mus. nat. hung.* 50: 87-92.
 Bon, M. (1981). Clé monographique des *Lépiotes* d'Europe. *Docum. mycol.* 11(43): 1-77.
 Kelderman, P.H. (1988). Nieuwe en zeer zeldzame *Lepiota*-soorten (II). *Coolia* 31: 38-44.

Errata: In het vorige artikel in deze serie, Kelderman, *Coolia* 31,2:38-44 moeten de volgende veranderingen worden aangebracht:

p. 39, 17e regel van onder: laatste woord: de, moet zijn: deze.

p. 40, 3e regel van onder: x 4-12(-18) moet zijn: x 8-12(-18) m.

p. 43, 2e regel: Deze ... moet worden: Ook deze.

p. 44, regels 14 en 15 aldus: Volgens Bon (1981) zijn er vondsten met meer rose kleuren gedaan. (II existe des récoltes plus rosées ...). In mijn herbarium bevindt zich ook een collectie met deze opvallende rose kleuren.

Coolia 31 (4) oktober 1988

SPARASSIS LAMINOSA VERSUS SPARASSIS CRISPA

G.C.N. van Zanen, *De Breekstraat 36, 1024 LJ Amsterdam*

SUMMARY

Sparassis laminosa is recorded from the Netherlands for the first time. In view of the great microscopical similarity between *S. laminosa* and *S. crispa* and the occurrence of these two taxa in the same habitat and even the same localities, it is suggested that *S. laminosa* might represent an infraspecific variant of *S. crispa*.

Inleiding

In november 1986 werd bij de bijeenkomst van de paddestoelenwerkgroep van de KNNV Afd. Amsterdam, een puntgaaf, vers, goed ontwikkeld vruchtlichaam op tafel gebracht, waarvan de naam voor alle aanwezigen volledig onbekend bleek te zijn. Jos Neuteboom was degene die het exemplaar had verzameld. Zij was op 15 november op excursie in de omgeving van Leersum, aan de Darthuizerweg. De vondst werd gedaan in een bosperceel, op luttele meters afstand van de asfaltweg. De levende bomen waren bijna uitsluitend eiken, maar er was behoorlijk gezaagd en de boomstronken waren, in ieder geval ten dele, van naaldbomen; er werd ook enig naaldenstrooisel in de humus aangetroffen.

De determinatie verliep in het begin moeiteloos en we hadden in een wip het genus *Sparassis* te pakken. Volgens de Standaardlijst (Arnolds, 1984) komt er in Nederland slechts één soort voor, de voor ieder bekende Sponszwam, *Sparassis*